

גמרא:

אמר רב אסי: זו ששינונו במשנתנו שאין פודין אותו, והוא שמכר את עצמו ושנה ושילש, כלומר: פעם ראשונה ושניה פודין אותו, ופעם שלישית אין פודין אותו. (13)

הנהו בני בני מיכסי [תושבי המקום "בני מיכסי"], דיזפי זוזי מגויים, ולא הוה להו למפרעינהו, אתו זקא גרבו להו, [שלוו כספים מגויים, וכשלא היה להם לפרוע, באו הגויים ושבו אותם].

אתו [באו השבויים] לקמיה דרב הונא:

אמר להו רב הונא: מאי איעביד לכו [וכי מה יכול אני לעשות לכם]!?

דהרי תנן במשנתנו: המוכר את עצמו ואת בניו לגויים אין פודין אותו, ואף אלו כאילו מכרו את עצמן לגויים.

אמר ליה רבי אבא לרב הונא: והרי לימדתני רבינו: והוא שמכר ושנה ושילש!?

אמר ליה רב הונא לרבי אבא: הני בני כי מיכסי מרגל רגילי דעבדי הכי, [רגילים הם בכך]. (14)

ההוא גברא דזבין נפשיה ללודאי, [מעשה באדם שמכר את עצמו ללודאי שהם אומה אוכלת אדם].

אתא לקמיה דרבי אמי, [בא אותו אדם לפני רבי אמי] ואמר ליה לרבי אמי:

פירקן [פדני מהם]!

מ-א

ללוות מגויים, ועד עתה פרעו ולא נלקחו בשבי, ומכל מקום חשוב זה כמי שרגילים למכור את עצמם, היות ואם לא היה להם לפרוע יקחו אותם הגויים בשבי.

אלא שלפי זה הוקשה לו על הרי"ף הרא"ש שהשיטו גמרא זו, ומשום שאין בה חידוש, ואילו לפי פירושו היה להם להביא גמרא זו שיש בה חידוש.

ואולם במאירי בפירוש המשנה מבואר בהדיא כדבריו, שכתב שם: "פירושה [למשנתנו] בגמרא, בשמכר עצמו שלשה פעמים, הא קודם שלשה פודים אותם, ובמקום שהגויים רגילים להכריחם בכך, מצד חובות שחייבים להם, אף בפעם ראשונה כן; ואף כי מלשון המאירי נראה חידוש גדול יותר, שאפילו כשלוה פעם אחת מגוי שדרכו בכך, כי אז אפילו בפעם ראשונה כן, בהכרח שאינו כן, כי לא יהא זה גרוע מן המוכר עצמו לגוי שפודין אותו, ובהכרח כוונתו כה"תפארת יעקב".

והיינו משום ש"תיקון העולם" אינו בדוקא שהוא לא ימכור את עצמו, אלא שלא יבואו אחרים למכור את עצמם או את בניהם, ולכן אין הפרש בין אם חי המוכר ובין אם מת.

ב. כתב הש"ך [יו"ד רנב סק"ו] אחר שהביא דברי רש"י: ומשמע שאביהן הוא עמן בשביה, אבל כל שאי אפשר שישמור אותן פודין אותן מיד.

ג. ראה בחידושי חת"ם סופר מה שתמה על ביאורו של רש"י.

13. א. על פי רמב"ם ושולחן ערוך.

ב. ראה מה שכתב בזה בחידושי חת"ם סופר.

14. ביאר ב"תפארת יעקב": אין כוונת הגמרא שעשו כן כמה פעמים, שהרי אם תמה רב הונא משום שלא שילשו, בהכרח שידע רב הונא שזו להם פעם ראשונה או שניה. אלא, שרגילים היו

כי אמר אותו אדם לרבי אמי: אף שמכרתי את עצמי יש לך לפדותני, שהרי תנן במשנתנו: המוכר את עצמו ואת בניו לגויים אין פודין אותו, אבל פודין את הבנים אחר מיתת אביהן —

והטעם שפודין אותם הרי משום קלקולא הוא [כדי שלא ייטמעו בין הגויים] —

ואם כן, כל שכן הכא שיש לך לפדותני, דהא איכא קטלא [סכנת מות].⁽¹⁾

כלומר: שכשאינן לו היתר אוכל הוא איסור, ואם כן מומר לתיאבון הוא, ויש לנו לפדותו!?

אמרו ליה רבנן לרבי אמי: והא זימנין דאיכא איסורא והיתרא קמיה, ושביק היתירא ואכיל איסורא, [והרי פעמים שהיו רואים אותו שהיה מונח לפניו איסור והיתר, והיה אוכל את האיסור], ואם כן מומר "להכעיס" הוא, ומומר להכעיס אפילו למצוה אחת, אסור לפדותו.⁽²⁾

מששמע רבי אמי כך, אמר ליה רבי אמי לאותו אדם: זיל לא קא שבקי לי דאפרקינגך [לך, אין מניחים אותי לפדותך].

ריש לקיש⁽³⁾ זבין נפשיה ללודאי [מכר את עצמו לאותה אומה האוכלת אדם], ושקל בהדיה חייתא וגלגלתא [ונטל עמו שק קשור שבתוכו עיגול של אבן או עופרת].

אמרו ליה רבנן לרבי אמי: אין לנו לפדותו, משום דהאי ישראל מומר הוא, דקא חזו ליה דקאכיל נבילות וטריפות [שהרי ראו אותו אנשים שהוא אוכל נבילות וטריפות], ואם כן מומר לדבר אחד הוא, ואין פודים אותו.

אמר להו רבי אמי לרבנן: אימא לתיאבון הוא דקאכיל [שמא לתיאבון הוא אוכל],

שם חלק עליו, שאדרבה מלשון הרמב"ם נראה שמומר לתיאבון חובה לפדותו.

ב. לדעת ה"בית יוסף" שרבי אמי רצה לעשות לפנים משורת הדין, אם כן משמע שלא היה רבי אמי ממונה על קופת הציבור, שאין יכול לעשות לפנים משורת הדין על חשבון הציבור, ואם כן יהא משמע מדברי ה"בית יוסף" שאף לא מקופת הציבור אין פודין את המוכר עצמו לגויים, ודלא כמו שמבואר לעיל; ולפי זה מוכרח שדין משנתנו אינו משום "דוחקא דציבורא", ראה לעיל מו ב בהערה 11.

ג. ראה ב"אילת השחר" בביאור הלשון שאמר רבי אמי: "לא שבקי לי דאפרקינגך".

3. כתבו התוספות, שמעשה זה היה קודם שחזר ריש לקיש למוטב, כי לא מסתבר שיזלזל בעצמו כל כך.

והרמב"ם כתב: "מי שמכר עצמו ובניו לגויים או שלוה מהן ושבו אותו או אסרו אותו בהלואתן, פעם ראשונה ושניה מצוה לפדותו, שלישית אין פודין אותו" ולא חילק בין רגילים הם בכך, לאינם רגילים.

1. בחידושי חת"ם סופר ד"ה המוכר, תמה: מה קל וחומר יש כאן, והרי גדול המחטיאו יותר מן ההורגו, וראה עוד מה שהקשה שם.

2. א. כן כתב הרמב"ם [מתנות עניים ח יד], וכן פסק בשולחן ערוך סימן רנא; ובדין מומר לתיאבון אם חייבים לפדותו, או רק שאין איסורא, דעת ה"בית יוסף" [תחילת סימן רנא] לדקדק מלשון הרמב"ם, שאין חיוב ואין איסור, ומה שרצה רבי אמי לפדות מומר לתיאבון, לפנים משורת הדין הוא. והרדב"ז על הרמב"ם

[צחוק אתה עושה ממני?!] **אבתי פש לך גבי, פלגא דחייטא** [הרי יש לך אצלי עוד חצי מכת שק שעדיין לא קיבלת].

וכך **קטלינהו** ריש לקיש **לכולהו**. (6)

נפק ריש לקיש **ואתא** [יצא ריש לקיש מן השבי ובא], **יתיב קאכיל ושתי** [ישב אכל ושתה], כלומר: כל ימיו כל מה שהיה משתכר, לא היה מצמצם להצניע ליום מחר.

אמרה ליה ברתיא: לא בעית מידי למזוגא עליה, [אמרה לו בתו: האיך אתה צריך כר או כסת לישן עליו?]

אמר לה ריש לקיש: בתני! בריכי כרי [בטני ושומן שבמעז הוא לי ככר וכסת]. (7)

כי נח נפשיה [כשנטתה נפשו של ריש לקיש למות], **לא שבק אלא קבא דמוריקא** [לא היה לו להניח אחריו, אלא קב של כרכום].

ועל אותו קבא דמוריקא שהשאיר אחריו, **קרא ריש לקיש אנפשיה** [קרא ריש לקיש על עצמו]: **"ועזבו לאחרים חילם"**.

מתניתין:

המוכר את שדהו לגוי, הרי זה לוקח (8) מן

כי **אמר ריש לקיש: גמירי** [ידוע], **דיומא בתרא כל דבעי מינייהו עבדיה ליה, כי היכי דליחול אדמיה** [ביום האחרון קודם שהורגים הם את קרבנם, עושים הם לו את כל רצונו, כדי שבכך ימחול להם על דמו], (4) ואז אעשה באלו מה שאעשה.

יומא בתרא [ביום האחרון] **אמר ליה** [לודאי לריש לקיש]: **מאי ניהא לך** [מה הוא רצונך האחרון?]

אמר להו ריש לקיש ללודאי: בעינא אקמטינכו ואותבינכו, וכל חד מינייכו אמחיה חייטא (5) **ופלגא** [רצוני להושיבכם ולקשור אתכם, ולתת לכל אחד שק וחצי], כלומר: מכה וחצי מכה בשק זה.

חשבו הם כי אין זה נורא כל כך, ולפיכך הסכימו לבקשתו.

ואכן **קמטינהו ואותבינהו** [קשרם והושיבם], **וכל חד מינייהו, כד מחייה חד חייטא, נפק נשמתיה** [כל אחד מהם, משקיבל אך מכה אחת מן השק שבו האבן, יצתה נשמתו], שהיה ריש לקיש גיבור גדול, ובמכה אחת המיתם.

חרקניה לשיניה, חרק אחד מהם בשיניו.

אמר ליה ריש לקיש: אחובי קא מחיכת בי

4. נתבאר על פי רש"י; ובגליון הביאו בשם הערוך שפירש: כיון שעושים לו רצונו מתחזק דמו, ויש להן בו טעם.

5. "חייטא" הוא שק, וראה מהרש"א.

8. נתבאר על פי גירסת רש"י ופירושו, אבל התוספות והרבה ראשונים פירשו באופן אחר.

6. ראה בחידושי חת"ם סופר, שהמשיל מעשה זה לענין מלחמת היצר שהוא אוכל את בשר

הגוי את הפירות הראשונים שגדלו בשדהו ואפילו בדמים יקרים, ומביא ממנו הישראל בכורים לירושלים –

מפני תיקון העולם, כדי שיימנעו ישראל מלמכור שדות ארץ ישראל לגויים, ולא יעברו על לאו של "לא תחנם", שבכללו: "לא תתן להם חנייה בקרקע"; ואף אם ימכרו לגוי, יטרחו לחזור ולפדות את השדה מן הגוי.

גמרא:

אמר רבה: אף על פי שאין קנין לגוי בארץ ישראל להפקיע מידי מעשר. כלומר: אין

קניינו מועיל להפקיע את קדושת הארץ מדין מעשר, שנאמר "והארץ לא תימכר לצמיתות כי לי הארץ", ללמד: לי קדושת הארץ, ואין ביד הגוי להפקיעה.⁽⁹⁾

ונפקא מינה במה שלא הפקעה הקרקע מן המעשר, שאם חזר ישראל וקנה ממנו את התבואה קודם שמירחה הגוי ונמצא שהיה המירווח ביד ישראל, הרי הוא חייב לעשרה, אף שגדלה התבואה בקרקע של גוי.

אבל יש קנין לגוי בשדות שבארץ ישראל, ויש לו זכות לחפור בה בורות שיחין ומערות.⁽¹⁰⁾

שנאמר: "השמים שמים לה", והארץ נתן

הרמב"ם, שאף למאן דאמר: "אין קנין", כל זמן שהיתה ביד הגוי פקעה קדושתה, אלא שהועיל קניינו של הישראל ממנו, להיות כמו "כיבוש"; אלא שהדברים צריכים תלמוד, שהרי השיעור הקובע הוא הבאת שלישי, ואז הרי היתה השדה ביד גוי.

10. נחלקו הראשונים: מאי קא משמע לן בזה שמותר הגוי לחפור בה בורות שיחין ומערות:

דעת הרשב"א, וכן הוא ב"חידושים מכתב יד": קא משמע לן שיש לגוי קנין הגוף בשדות ארץ ישראל.

אבל הרמ"ה [הובא ב"חידושים מכתב יד"] כתב: "ונפקא מינה [במה ש"יש קנין"], דאי זבין ליה [הגוי מישראל] וחפר בה בורות שיחין ומערות, קנאן, ואם חזר [הגוי] ומכרן לישראל, לא יכיל ישראל קמא למימר ליה ללוקח [שני], אדעתא דמחפר בה בורות שיחין ומערות ולאפקועה מידי מעשר, לא זביני ליה הני ניהליה, דאנא ממלינא להו עפרא וזרענא להו, אלא הרי הן בחזקת הלוקח שלקחן מן הגוי.

9. א. נתבאר על פי "חידושים מכתב יד"; ובלבד שיקנה קודם מירוח, שאם נתמרחו ביד גוי, הרי היא פטורה משום מירוח הגוי, וכמבואר בהמשך הגמרא דדרשינן "דיגונך ולא דיגון גוי".

ב. בעיקר הנידון אם "יש קנין" להפקיע מידי מעשר, ראה ב"חזון איש" [ליקוטים כאן] שהאריך בראיות, שאפילו למאן דאמר: "יש קנין" אין זו הפקעה בקדושת הארץ, אלא פטור ממעשר, משום שנאמר: "דגנך ולא דגן גוי".

אך ראה ב"משנת רבי אהרן" [זרעים סימן ח אות י] שהביא דברי הרמב"ם [תרומות א י]: "גוי שקנה קרקע בארץ ישראל, לא הפקיעה מן המצוות, אלא הרי היא בקדושתה, לפיכך אם חזר ישראל ולקחה ממנו, אינה ככיבוש יחיד, אלא מפריש תרומות ומעשרות ומביא בכורים והכל מן התורה, כאילו לא נמכרה לגוי מעולם", וכתב על זה, שמבואר מלשונו, שאם יש קנין לגוי פקע לגמרי קדושת הארץ והוי כחוץ לארץ, שאף אם חזר ישראל ולקחה הוי כקונה שדה בחוץ לארץ; [וראה עוד לשון רש"י לעיל כה א ד"ה מבין הכותים; ולכאורה יש לתמוד מלשון

לבני אדם", ומשמע שהיא שלהם לכל צרכיהם, רצו זורעין, רצו חופרין בה בורות שיחין ומערות.⁽¹¹⁾

ורבי אלעזר אומר: אף על פי שיש קנין לגוי בארץ ישראל להפקיע מידי מעשר, שנאמר: "ראשית דגנך תירושך ויצהרך וראשית גז צאנך תתן לו [לכהן]. ולמדנו ממה שאמר הכתוב "דגנך" ולא אמר "ראשית דגן", שאין חייב אלא דגן הגדל בקרקע של ישראל,⁽¹²⁾ ולא דגן גוי.

אבל אין קנין לגוי בארץ ישראל, לחפור בה בורות שיחין ומערות.⁽¹³⁾

ומשום שנאמר: [גירסת הספרים שלנו: "לה' הארץ ומלואה"],⁽¹⁴⁾ גירסת הראשונים: "כי לי הארץ".⁽¹⁵⁾

ומפרשנין: במאי קמיפלגי רבה ורבי אלעזר, כלומר: מה הוא טעם מחלוקתם?

לקחה אחר כך הישראל מן הגוי.

13. פירש ב"חידושים מכתב יד" ויכנראה הוא המשך לדברי הרמ"ה, וכפי שיטתו: "ואם לקחה הגוי מישראל וחפר בה בורות שיחין ומערות וחזר ומכרה לישראל אחר, ואין הלוקח רוצה למלאותן עפר, הרי המוכר יכול להוציאה ממנו בדמים".

14. פירש המהר"ם שי"ף, שהפסוק הראשון "כי לי הארץ" נאמר לגבי קדושת הארץ, ולכך הוא נדרש, אבל פסוק זה נאמר על עצמות הארץ. וב"תפארת יעקב" תמה מה ענין פסוק זה לכאן, שהוא אינו עולה על ארץ ישראל, אלא על העולם, וגם במה עדיף פסוק זה מן הפסוק "והארץ נתן לבני אדם", ותמה: למה לא למדו מן הפסוק "כי לי הארץ", שבהכרח אינו בא לקדושת הארץ, שהרי נאמר "דגנך ולא דגן גוי", ובהכרח בא לומר שהוא בא לגופה של ארץ ישראל.

15. כן היא גירסת הרמב"ן ב"ספר המצוות" לא תעשה רכז, וכן היא גירסת הרמ"ה ב"חידושים מכתב יד", וכן נראה שהיתה הגירסה לפני בעל "עין משפט", שלא ציין מקור פסוק זה, ובהכרח שגרס "כי לי הארץ", ולא ציין מקור, משום

והביא ראייה לפירושו, והוא תלוי בגירסת הגמרא לקמן, ויתבאר שם בהערות.

וכעין זה היא דעת המאירי ד"ה אע"פ: "קא משמע לן שיש לו רשות לחפור בה שיחין ומערות, ואין אומרים הואיל ומשועבדת למעשרות, אינו רשאי להפסידה שלא תהא ראויה לזריעות".

ב. לדעת הרשב"א יש מקום לפרש את הקשר בין שני הדברים שאמר רבה, והכי קאמר: אף על פי שאין קנין לגוי בארץ ישראל להפקיע מידי מעשר, אין זה משום שאין לו בה "קנין הגוף", אלא יש לו בה קנין הגוף, ומכל מקום לא פקע חיוב מעשר מן השדה; אבל לדעת הרמ"ה והמאירי, לכאורה צריך תלמוד לבאר מה הקשר בין שני הדברים שאמר רבה, וראה מה שיתבאר בזה בהערה בעמוד ב על רש"י שם גבי בכורים.

11. "חידושים מכתב יד" בשם הרמ"ה.

12. לקמן מתבאר, שהשיעור הקובע הוא שליש הגידול, דהיינו: אם בשעה שהביאה התבואה שליש היתה הקרקע של ישראל, הרי התבואה חייבת במעשר, ואפילו אם מכרה אחר כך לגוי; ואם בשעה שהביאה התבואה שליש היתה הקרקע של גוי, אין היא חייבת במעשר, ואפילו

מר — רבי אלעזר — סבר: "דגנך" בא ללמד: "דגנך ולא דגן גוי", שאם גדלה התבואה בקרקע של גוי, הרי התבואה פטורה מן המעשר.
 ומר רבה — סבר: "דגנך" בא ללמד: "דיגונך [לשון מירוח תבואה הוא] ולא דיגון גוי".

כלומר: אין התורה באה לפטור את התבואה הגדילה בקרקע של גוי, אלא לפטור תבואה שמירח הגוי והיא שלו בשעת מירוח [שהוא גמר המלאכה למעשר], ואפילו אם גדלה בקרקע של ישראל.

אבל תבואה הגדילה בארץ ישראל בקרקע שקנאה גוי, ולקח אותה הישראל ממנו קודם מירוח, ומירוח הישראל, אין התבואה פטורה מן המעשר, כי אין קנין לגוי בארץ ישראל להפקיע מידי מעשר. (16)

אמר רבה: מנא אמינא לה שאין קנין לגוי

בארץ ישראל להפקיע מידי מעשר? מהא דתנן:

הלקט והשכחה והפאה של גוי, הרי אלו חייבין במעשר, אלא אם כן הפקיר אותם, ומפרש לה ואזיל. (17)

והרי חייבי דמי, באיזה אופן עוסקת המשנה?

אילימא בלקט שכחה ופאה דשדה של ישראל, וליקטינהו הגוי משהו של ישראל; ובזו שנינו: שהן חייבים במעשר אם קנה אותם הישראל ממנו ומירחם, אלא אם כן הפקיר אותם הישראל קודם שליטת אותם הגוי, כי ההפקר פוטרם מן המעשר?

כך אי אפשר לומר: שהרי אם כן האיך שנינו: "אלא אם כן הפקיר"!?

הא מפקרי וקיימי [הרי כבר מופקרים ועומדים הם], שלקט שכחה ופאה של ישראל הפקר הם!?

שפסוק זה נזכר כבר.

והרמ"ה, וכן ב"חידושים מכתב יד" גרסו בגמרא: "כי לי הארץ, לי קדושת הארץ"; ולפי זה כוונת הגמרא אינה, שהארץ שייכת לה, ולכן אסור לגוי לחפור בה בורות שיחין ומערות, אלא שמחמת טעם זה שקדושת הארץ היא של ה', לכן אינו יכול לחפור בה בורות שיחין ומערות, ולהפקיעה מידי מעשר; ומכאן הוכיח הרמ"ה את פירושו בנידון הגמרא אם יש קנין לגוי לחפור בה בורות שיחין ומערות, וז"ל: "ודייקנין להאי פירושא, מדאמר רבי אלעזר: "אין קנין לגוי לחפור בורות שיחין ומערות, שנאמר כי לי הארץ לי קדושת הארץ", אלמא לענין מעשר קאי, ומדרכי אלעזר קאי לענין מעשר, רבה נמי דאמר: "יש קנין" קאי לענין מעשר".

16. לדעת רש"י [כפי שהבינו התוספות בדבריו, וראה פני יהושע ומהר"ם שיף] פטור תבואה שגדלה בקרקע של ישראל ונתמרחת ביד הגוי ששלקחה מישראל, אינה אלא לדעת רבי אלעזר, כי הוא הדורש: דיגונך ולא דיגון גוי, אבל לדעת רבה הדורש "דגנך ולא דגן גוי" אין מירוח העובד כוכבים פוטר.

אבל התוספות חלקו על רש"י בזה, והם סוברים שלכולי עלמא "מירוח הגוי פוטר", ולדעת רבי אלעזר תרתי שמעת מינה, ראה דבריהם בפנים.

17. כתב רש"י: לקט שכחה ופאה סתמן הפקר ופטורין מן המעשר, שנאמר [דברים יד כח]:

אלא לאו בלקט שכחה ופאה דשדה של גוי, שאף על פי שאינו מחויב להניח לקט שכחה ופאה, מכל מקום הניחם כמו ישראל, וליקטינהו ישראל משדהו.

ובזו שנינו שאין הם פטורים מן המעשר כלקט שכחה ופאה של ישראל כי לא חל עליהם שם לקט שכחה ופאה להיפטר מן המעשר, עד שיפקיר אותם הגוי לשם הפקר.

ואם כן, הרי מוכח: טעמא דהפקיר הגוי אותם, אז פטור ישראל מלעשרו, ומשום שהפקר פטור מן המעשר; הא לא הפקיר אותם הגוי, חייב ישראל לעשרו, אף שמשדהו של גוי הם באים.

הרי למדנו, שאין קנין לגוי בארץ ישראל להפקיע מידי מעשר.

ודוחה הגמרא את ההכרח ממשנה זו, כדי ליישב את דעתו של רבי אלעזר החולק על רבה:

לא כאשר פירש רבה את המשנה; אלא לעולם משנה זו עוסקת בלקט שכחה ופאה דישאל, וליקטינהו גוי; ודקא אמרת: איך שנינו: "אלא אם כן הפקיר [הישאל]", הא מיפקרי וקיימי?!

אומר לך: אותו הפקר שמחמת היות הפירות של לקט שכחה ופאה, אין מועיל לפוטרו מן המעשר, כי נהי דמפקרי אדעתא דישאל [אף שמופקרים היו הפירות לישאל], אדעתא דגוי מי מפקרי [וכי אף לגוי היו מופקרים]?! (18)

ולכן אין פטור אותם מן המעשר אלא הפקר שהוא לישאל וגוי כאחד; וזו היא ששנינו: אלא אם כן הפקיר אותם הישראל תחילה.

תא שמע שיש קנין לגוי בארץ ישראל להפקיע מידי מעשר:

מהא דתניא: ישראל שלקח שדה זרועה מגוי עד שלא הביאה תבואתה שלישי, ושהתה השדה ביד ישראל עד לאחר שהביאה

וכתב שם להוכיח מסוגיתנו, שאינו נפטר עד שבא ליד עני, ולכן אם ליקטם הגוי אינם נפטרים מן המעשר, ולמד מזה שהוא הדין אם לקח אותם עשיר שהם חייבים במעשר, [וראה מה שכתב עוד שם, ומה שתמה עליו הרש"ש כאן]; וב"תורת גיטין" כאן כתב, שלכאורה משמע מכאן שאין הלקט נפטר ממעשר עד שבא ליד העני, ואם כן קשה, דאטו אם ילקטנו העשיר בגזל גם כן לא יופטר ממעשר, ומשום דאדעתא דעשיר לא הפקירו! וראה עוד מה שכתב שם, וראה מה שהביא וכתב בזה ב"קהלות יעקב" סימן לג אות א.

ואולם בתוספות כתבו כאן, בטעם הדבר שאין נפטרת הפאה מן המעשר כשליקטה הגוי,

מקצה שלש שנים תוציא את כל מעשר תבואתך בשנה ההיא, והנחת בשעריך. ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך, והגר והיתום והאלמנה אשר בשעריך ואכלו ושבעו, הרי למדנו שאין חייב במעשר, אלא תבואה שאין ללוי בה חלק ונחלה עמך, יצאו אלו שיש ללוי חלק ונחלה עמך, שהרי אף לו הן מופקרים; והלקט והשכחה והפאה של גוי חייבים במעשר.

18. ב"משנה למלך" [תרומות ב ט] נסתפק בהא דקיימא לן דפאה פטורה מן המעשר, אם פטור זה הוא משעה שהפריש, או דילמא לאחר שזכו בו עניים; ונפקא מינה, דאם הפריש ובא עשיר ולקח פאה בערמה, אם העשיר חייב במעשר.

התבואה שליש [שהוא השיעור הקובע לענין מעשר] –

אדם צובה], שכבשה דוד והוסיפה על ארץ ישראל.

וחזר ומכרה לו הישראל לגוי **משהביאה שליש**, הרי זו השדה **חייבת במעשר** [אם נתמרחח ביד ישראל, שחזרה ומכרה הגוי לישראל קודם מירוח], היות **שכבר נתחייבה** השדה במעשר, כשהביאה שליש ביד ישראל.⁽¹⁹⁾

וקסבר התנא של הברייתא: **"כיבוש יחיד"**, ככיבושה של סוריא שכבשה דוד, ולא היו כל ישראל ביחד כדרך שהיו בכיבוש יהושע, שהיו כולם וכבשוה לצורך כל ישראל קודם חלוקה, ואילו דוד לא כבש אותה אלא לצורכו –

הרי משמע: אם **נתחייבה** השדה ביד ישראל, **אין** אכן חייבת היא במעשר אף שנמכרה אחר כך לגוי!

כיבוש כעין זה **לא שמייה כיבוש** מן התורה.⁽²⁰⁾

הא אם **לא נתחייבה** השדה במעשר ביד ישראל, אלא היתה השדה של הגוי בשעת הבאת שליש, **לא** תתחייב השדה במעשר, [ואפילו אם בשעת מירוח היתה של ישראל, שחזר ולקחה מן הגוי].

ולכן, אף שחכמים חייבו שם במעשר, מכל מקום לא חייבו אלא בשדה של ישראל, ולא בשדה של גוי.

הרי למדנו שיש קנין לגוי בארץ ישראל להפקיע מידי מעשר; ותיקשי לרבה שאינו סובר כן!?

תא שמע שיש קנין לגוי בארץ ישראל להפקיע מידי מעשר:

ומשנינן: **הכא במאי עסקינן: במוריא** [היא

ישראל וגוי שלקחו שדה בשותפות.

כל פרי שגדל באותה שדה, **טבל וחולין** מ-ב **מעורבין זה בזה**,⁽¹⁾ שהרי כל פרי ופרי מעורב בו חלקו של הגוי הפטור מן המעשר,

נתחייבה במעשר היות ובשעת הבאת שליש היתה ביד ישראל.

דהוא משום ד"כי שקיל ליה גוי, הפקר בטעות הוא, ואינו הפקר", וראה מה שכתב בזה ב"קהלות יעקב" סימן לג אות ב.

20. נתבאר על פי רש"י כאן, ולעיל ח ב ד"ה כיבוש יחיד; וראה מה שנתבאר בהערות שם, ותלמד לכאן.

19. הקשה המהרש"א: למה לו לתנא לומר, שהיתה זרועה ביד הגוי והביאה שליש ביד ישראל, ושוב חזר ומכרה לגוי, לא היה לו לומר אלא שדה שהביאה שליש ביד ישראל וחזר ומכרה לגוי הרי היא חייבת במעשר שכבר נתחייבה! ? וראה מה שיישב.

1. כתב רש"י: "אין לך כל חיטה וחיטה שאין חציה טבל וחציה חולין, שחלק הגוי פטור; ואף לאחר שחלקו התבואה, הלוקח מן הגוי צריך לעשר; וישראל צריך לעשר את שלו מיניה וביה, ולא ממנו על טבל גמור, ולא מטבל גמור עליו, מפני שמפריש מן הפטור על החיוב [כשמפריש

והרש"ש כתב, דחידוש בא התנא להשמיענו: אף על פי שלא גדל כל השליש ביד ישראל, שהרי מתחילה של גוי היתה, מכל מקום